

Fire historier om drengen og nimbussen

I bogen „Forfattere fortæller“ skriver Louis Jensen:

der kan fortælles hvad som helst og af hvem som helst (hvilken person det skal være – f.eks. en hest, et øre, en andefod, en milt, en lunge etc.), når blot det, der fortælles, hænger sammen. At det hænger sammen har intet at gøre med om det kunne ske i virkeligheden. Hænger det sammen, så godtages det, ligegyldigt hvad, så er det troværdigt. Og alt *kan* komme til at hænge sammen. (s. 113)

Ovenstående er godt at have i baghovedet, når man læser de fire bind, en bogkvarter (en tetralogi) om drengen med nimbussen og alle hans venner, idet det meste af det næppe kunne ske i virkeligheden, men man tror alligevel på historien, fordi det hele hænger sammen. I den ydre handling er det en lang historie om at beskytte vores miljø, altså en miljøroman, men på det indre plan handler fortællingerne om kampen mellem ondt og godt. Derfor er de fire romaner fyldt med helte og skurke. Der er nogen, vi holder med, og andre som vi ikke kan lide.

Krystalmanden

Det er rimeligt, at Louis Jensen selv mener, at de digtsamlinger, der ligger før „Krystalmanden“, er hans egentlige debut. Men som en

forfatter, der slog igennem, og som man lagde mærke til, er det ikke helt urimeligt at sige, at „Krystalmanden“ (1986) var hans offentlige debut. Med den roman slog han sit navn fast, også som en forfatter der nok skrev bøger for børn og unge, men som skrev i en form, som også voksne fandt interessant – og ikke helt let at læse. Man fik indtryk af, at forfatteren oplevede det, man kalder en poetisk raptus. Det væltede ud af ham. Der skete noget med ham som forfatter. Det var med „Krystalmanden“, han fandt sig selv som forfatter – og fandt sin form. Han fandt et univers, han kunne skrive i.

De fleste har en tilbøjelighed til at ville sætte litteraturen ind i båse eller i kasser, som man kalder genrer. Man kunne også kalde dem typer, altså forskellige typer af litteratur. Når man laver sådanne opdelinger, er forklaringen den, at de giver mulighed for at få overblik over en stor mængde litteratur.

Når Louis Jensen oplevede den nævnte poetiske raptus, kan det som nævnt hænge sammen med, at han fandt en fortælleform, som kunne bruges til alt det, som åbenbart lå og ventede på at blive skrevet ned. Han fandt ud af, at han skulle bruge *eventyret* som fortælleform. Eventyret kan jo rumme alt muligt inden for de rammer, der findes i den fortælleform. Og man kan bruge alt det, som allerede er skrevet.

Som i mange eventyr handler de fire romaner om krystalmanden om *rejser*. Louis Jensen har aldrig lagt skjul på, at han har nogle forbilleder. Han nævner selv den engelske forfatter Lewis Carroll („Alice i Eventyrland“) og Selma Lagerlöf, „der i Niels Holgersens mærkelige rejse gennem Sverige skrev om Morten Gase, stamfar til denne fortællings Morten Gase“ – som det hedder i dedikationen til „Tusindfuglen“. Rejser er fyldt med ydre farer og mærkelige landskaber, men der er også en indre virkelighed i rejser. Mens man rejser, forandres man. Det sker også med drengen i de fire romaner.

Persongalleriet

Rejsen tager sin begyndelse på sydsiden af Limfjorden. Rejseselskabet er en broget flok, men hver af dem har sin specielle rolle. Drengen uden navn rummer i sig ungdommen, teknikken, fremdriften. Han er den, der hele tiden skubber tingene i gang. Han er utålmodig. Gennem de fire bøger bliver han stadig ældre og mere voksen – og klogere. Romanserien kan læses på mange måder. En af dem er at læse den som en historie om et menneskes udvikling fra barn til voksen. Kærligheden mellem drengen og pigen er en voldsom begivenhed i hans udvikling, mens pigen oplever kærligheden som noget, der blot hører med til livet.

Den gamle mand er den kloge, som ved besked, og som ved, hvad de skal gøre, når de ryger ind i store problemer. Men langsomt overtager drengen den rolle, fordi han bliver stadig klogere, oplært af den gamle mand. Men fra starten er det den gamle, som tager beslutningerne: „Vi kører i morgen. Før solen står op. Vi skal ud på en lang tur. Måske kommer vi først hjem igen om et år.“ (s. 14) Næste dag skulle drengen begynde i skolen, men den gamle mand har allerede skrevet til skolen, „at du kommer igen til næste sommer“. (s. 15)

Og så er der kragen. I bogens indledning nævnes den først, og det ville den bestemt have syntes om. Den opfatter sig da også som den egentlige leder, når den sidder på nimbussens høje vindskærm og føler, at det er den, der bærer hele selskabet af sted. Den kommenterer hele tiden rejsens begivenheder, som om den ved alting bedre. De fleste vil opfatte den som lidt fræk. Man skal lægge mærke til, at da den hører, de andre skal ud på en rejse, siger den: „Jeg vil med“, men et øjeblik efter lyder det: „Jeg tager med“.

De har alle tre deres karakteristiske træk, der gentages bogen igennem, næsten som et refræn. Drengen er glad og synger ofte højt. Den gamle mand nikker ofte, „ligesom meget gamle mænd nikker igen og igen. Op og ned og til sidst har de glemt hvorfor.“ (s. 17) Kragen er tung og fræk. „Kragen krummede sig sammen og gjorde sig tung. Vinden stod ind imod den. Det var som om den fløj med motorcyklen i kloerne.“ (s. 18)

Som en konklusion ser man dem alle tre på én gang:

Så sang han (drengen) i stedet. Og lo og den gamle mand nikkede og nikkede. Og kragen på vindskærmen gjorde sig endnu tungere, trykkede sig og lænede sig frem mod vinden. Og så var det igen som om det var den, kragen, der fløj af sted med det hele i klørne: drengen, den gamle mand og motorcyklen og sidevognen. (s. 18)

Selskabet bliver inden Lemvig suppleret med mesterbokseren og babyen.

Han stod i en ildrød badekåbe og med et hvidt håndklæde om halsen. På hænderne havde han sorte, matskinnende boksehandsker. Og ind til sig, på den ene glatte handske, holdt han en baby. (s. 22)

Han ved ikke noget om boksning, men synes, at udstyret er smart. Men stærk er han. „Stærk værk“, som kragens kommentar er. Ham får de god brug for. Hans kommentarer til begivenhederne er enten et spørgsmål eller en tryk konstatering af, at det går an. Han er ikke særlig klog, men utrolig god og venlig.

Nok er de fem hovedpersoner – babyens betydning viser sig senere – knyttet sammen af venskab, men begivenhederne kan rykke dem fra hinanden. Da Hr. Rar & Venlig bruger sine teknologiske fiduser mod drengen, får han pludselig øje på den gamle mands væremåde:

Så begyndte den gamle mand at nikke, sådan som meget gamle mænd tit gør. De nikker det ene nik efter det andet, som om de har glemt alt omkring sig, og hvorfor de overhovedet nikker. Han blev ved med at nikke. De så ham nikke sit gamle nik fra alle sider, fra den ene side og fra den anden side. Nik efter nik. Op efter ned, og ned efter op. ... Så syntes drengen med ét, at den gamle mand var latterlig. At han var en nikkedukke. (s. 111)

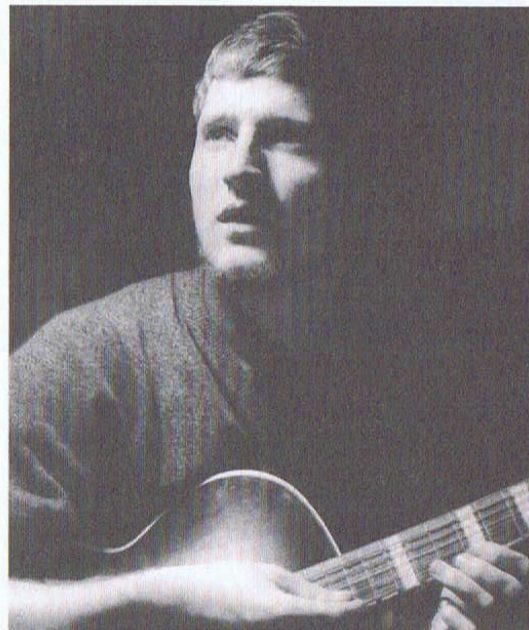

Mesterbokseren, kragen, babyen og nimbussen får samme behandling i Hr. Rar & Venligs forvrængende tv. Forfatteren er ikke teknologi-stormer, men gør stilfærdigt opmærksom på teknologiens farer. Den kan manipulere med mennesker, så de, der holder af hinanden, pludselig ser de andre som latterlige.

Manden, som mesterbokseren skal bokse med, er Orla fra Aalborg, „en høj, mager mand. Han lignede en snedig hest“. (s. 31) Hen gennem romanrækken spiller Orla en noget suspekt rolle, men har også nogle sympatiske træk.

Under boksekampen dukker krystalmanden og en frysende pige op, og en flok gale elektriske metalhunde. Hovedet af en af dem bliver hængende i bokserens kåbe. Mens alt dette sker, er et stort hvidt skib på vej ind i havnen. En robåd fra skibet med en mand om bord er på vej til kajen.

I løbet af de første 40 sider er stort set alle hovedpersonerne blevet præsenteret. Historien kan tage sin begyndelse.

1962, Gymnasieelev på Århus Katedral-skole. Her poserende med guitar. Privatfoto.

Rejsen gennem Danmark

Bogen er den af de fire bøger, som er lettest at læse. Det kan skyldes, at forfatteren har gjort sig særlig umage for at skrive let, da det var hans første bog for børn og unge.

Med den første bog, da havde jeg meget af min bevidsthed henvendt på det rent læsetekniske, at bogen skulle kunne læses af børn. Kan man læse det her? Er det noget, der interesserer, eller er det noget, der ikke interesserer? Sådan foretog jeg en række valg, der bevirkede, at den bog blev, sådan som den blev. De næste to, og den der kommer til foråret (1989), er ikke skrevet på samme måde. Der er det mere historien, der har fået, hvad den kunne tage. Jeg er bare fulgt med og har skrevet ned. Og jeg har ikke haft min bevidsthed rettet ret meget på en bestemt slags læser, som man kunne kalde en barnelæser. Det har jeg ikke brugt megen energi på. (*Bogens Verden*, 2/89, s. 115 f.)

Men handlingen i „Krystalmanden“ letter også læsningen. Det er en bog, der beskriver en flugt gennem Danmark. Krystalmanden er i hælene på vore venner. Som antydnet ovenfor er der en stigende sværhedsgrad gennem de tre første bøger. Allerede ved bog nr. to slipper forfatteren tanken om at skrive letforståeligt. Han har ikke brugt megen energi på tanken om, at det skulle være let at læse. Historien selv har fået den form, som hørte historien til.

Den fjerde bog er igen en bog, der er let at læse. Men når man ser på bøgernes sværhedsgrad, må man også tænke på, at 'drengen' bliver et år ældre for hver bog. Bøgerne fortæller også om en drengs udvikling til et voksent menneske.

Om bøgernes sværhedsgrad har Louis Jensen selv sagt:

Jeg tror på, at børn kan læse næsten stort set alt. Jeg tror ikke på, at børn kun kan læse det, som man kan kalde 'børnelitteratur'. Børn kan kapere meget mere, end man bilder sig ind, de kan. Men jeg erkender, at ud fra sådan en almindelig

synsvinkel, så har de tre første bøger en stigende sværhedsgrad. Den sidste bliver i øvrigt ikke den sværeste af dem. Den bliver enkel og letlæst. (*Bogens Verden*, 2/89, s. 115)

Som allerede nævnt tegnes der et meget konkret danmarkskort i bogen. Også årstiderne indgår i historien, fra sommer til efterår og vinter frem til foråret, hvor selskabet vender tilbage til Limfjorden. „Der fløj viber op. Op i forårets blå himmel“ (s. 201)

Puslespillet

Romanens spænding er knyttet til et puslespil, som sidder bag stjernen, som er placeret foran på sidevognen. Puslespillet består af små, fint formede guldstykker. De er lyse på den ene side og mørke på den anden. Men der mangler nogle brikker. Det er dem, de skal have fat på. Men også krystalmanden og andre er ude efter puslespillet. Når det er lagt, udgør det et danmarkskort.

Puslespillets lyse side er solen og verden. Der er tegnet en sol rundt om danmarkskortet. Den anden og mørke side er kulden. På den side er der tegnet en iskrystal, en isblomst. Den, der har alle brikkerne, bestemmer, hvilken side der skal vende opad. Krystalmanden vil have spillet og samle det med den kolde side opad. „Og så bliver hele verden til is og alting dør. Træerne, fuglene og det hele.“ (s. 55) „Kold vold“ er kragens kommentar, da den hører om den uhyggelige kulde.

Hele historiens fantasirigdom kan man aflæse af drengens replik, da de har mødt den første bjergmand.

Han så på bjergmanden. Det er mærkeligt, sagde han så, det er mærkeligt, at når man hører en historie om bjergmænd, så tror man ikke, at de virkelig eksisterer. Og når man så ser en rigtig bjergmand, ligesom nu, så er det ikke spor mærkeligt. (s. 70)

Man kan sige, at i fantasien kan alt lade sig gøre. Der er ikke noget, som er umuligt at skrive. Men det er klart, at læseren må acceptere det skrevne som muligt.

Under jorden, over havet og under vandet når de til Sjælland. Undervejs møder de den kvindelige kaptajn, der hjælper dem, men også en ny fjende Hr. Rar & Venlig, som prøver at lokke puslespillet fra drengen. Det bliver dog drengen, som franarrer Hr. Rar & Venlig en brik til puslespillet. Det er Tunøbrikken. I hele to måneder har drengen været borte. Selv mener han, besøget på Hr. Rar & Venligs hvide skib kun har varet en time.

Skibet har været som en moderne elverhøj, hvor elverpigerne jo lokkede mænd ind i højen til evig forglemmelse.

Den oplevelse får drengen til at tænke, at det var ligesom med bøger.

De kunne også lave om på alting, og når man læste dem, så undrede man sig ikke over det. Men det var vigtigt, tænkte han, at huske hvordan tingene rigtigt var. (s.123)

Hr. Rar & Venlig vil egentlig ikke have puslespillet til noget, men der er jo nogen, der vil have alting. Også selv om de ikke ved, hvad de skal bruge det til.

Det sidste stykke fra Vejro til Sjælland foregår turen i bugen af en venlig hval. Så undgik de også krystalmandens helikopter. Og nu forbereder gruppen et angreb på krystalmandens hus. Det ligger et sted i Nordsjælland. En venligsindet bager og den lille bjergmand er vigtige personer i den aktion. Efter en spændende kamp i krystalmandens hus, der er som en islabyrinth, vinder det rejsende selskab. Og det er her, det viser sig, at babyen kunne noget, som de andre ikke kunne, nemlig at finde vej gennem labyrinten. De får den sidste brik.

Pigen, som har været tæt på krystalmanden i hele historien, dør i det øjeblik, han forsvinder. Hun dør med en spids isklump i panden. Da de får hende bragt ned til bageren, hvor de har deres hovedkvarter, viser det sig, at såret i panden har samme form som stjernen. Og da drengen lægger spillet på hendes pande, passer det perfekt til såret.

Nu skete der noget mærkeligt. Ikke som de andre gange. Solen lyste, men ikke vildt og hårdt som før, men omvendt. Den lyste indad. Ind i pigens hoved. Og lidt efter forsvandt puslespillet og såret. De voksede sammen og blev til ny hud. (s. 195)

Puslespillet har gjort hende levende. „Fiks triks!“ som kragen siger på sit ultrakorte sprog.

På vejen hjem er der fuldt læs.

Drengen skruede den tomme stjerne på og nimbussen startede med det samme. De rullede ud af bagerens gård. Mesterbokseren sad bagpå, og i sidevognen sad kaptajnen med den gamle mand og babyen i skødet. Pigen sad mellem drengen og mesterbokseren. Hun lagde forsigtigt armene rundt om drengens mave. Det kildrede på en mærkelig, ny måde ind i hans krop. På sædet i sidevognen, og helt ude til højre stod bjergmanden, og drengen syntes, han lignede et lille lys. Han viklede skægget rundt som et halstørklæde og vinkede. (s. 197)

Og kragen sidder som sædvanlig på vindskærmen. „Nu skulle den igen flyve med nimbussen og besætningen. Hen over vejene. Ind i natten og op og ned ad tunge bakker.“ (s. 198)

Hele natten kører de, og da det bliver morgen stiger kaptajnen af som den første. Hun tager den elektriske hund med som skibshund. Den havde minsandten også været med om bord i nimbussen! I Kinnhede Plantage forsvinder bjergmanden ned i sin høj. Oppe ved Limfjorden siger mesterbokseren lidt trist til mode farvel og får babyen med. Først nu får de at vide, at babyen ikke er hans, men 'damens'. Hun havde givet den til mesterbokseren, da han stod ved kajanten på vej til kampen i Lemvig. „Hun sagde, at hvis jeg kom tilbage, så skulle jeg give hende babyen igen.“ (s. 200) Den slutning bringer op til fortsættelsen i „Tusindfuglen“, hvor kvinden og babyen spiller en væsentlig rolle.

1985. Research til Krystalmanden. Stort motorcykeltræf på Vilhelmsborg syd for Århus. Motorcyklen nærmest forfatteren er en Nimbus. Privatfoto.

Det var ikke så sært, at en bog som „Krystalmanden“ vakte opsigt, da den udkom. Her læste man et eventyr om alle (u)mulige tildragelser under jorden, under havet, i luften, suppleret af alskens moderne teknik. Det hele holdt sammen af nogle mennesker, som var til at holde af, fordi de lignede andre mennesker, man kendte.

Men det er værd at lægge mærke til, at det er fortællingens sprog, som holder historien sammen. Hver gang personerne taler, så taler de på den måde, som netop en krage, en gammel mand og en glad dreng taler. De taler i refræner. Derved bliver de nærværende. Hele bogen emmer af kærlighed til verden og af glæde over, at tingene eksisterer, at der er træer, at der er mennesker. Men bogen rummer også meget ondt. Den verden, som krystalmanden ønsker, vil være skabt som et resultat af den rene ondskab. Drengen oplever det stærkest, da krystalmandens hjælpere skyder efter dem i plantagen i Midtjylland. Det ryster ham.

De havde skudt, tænkte han. Rigtige kugler. Sådan nogen man kunne dø af. Og først nu gik oplevelsen helt ind i ham. Der skød kolde og varme lyn ind gennem kroppen. Og med

ét rystede hele kroppen. Han kunne dårligt styre. Så steg en stor vrede op i ham. (s. 47)

Det er en begivenhed, som han vender tilbage til flere gange. Den form for ondskab forstår han slet ikke. To verdener over for hinanden. Men man må tilføje, at trods krystalmandens brutalitet har han et glimt i øjet, et forsonende træk (i modsætning til ildmanden).

Sproget er rapt og kontant. Korte sætninger, og alligevel fyldt med detaljer, der fylder billedet ud. Replikkerne er fyldt med hverdag og dog dramatiske, som i et teaterstykke.

Tusindfuglen

Allerede næste morgen er kollektivet på farten igen: drengen, den gamle mand, pigen og kragen. Der er nemlig sket det mærkelige, at da mesterbokseren ville aflevere babyen til damen, hvis baby det var, så slog et blændende hvidt lys ned i damens hus.

Mesterbokseren løb derhen igen, men da han rørte ved hækens blade, blev han så frygtelig bange. Så løb han væk, ude af sig selv og hen langs fjorden hele natten, hen til drengen og den gamle mand som var hans bedste venner. (s. 10)

Der var noget helt galt. Det kunne de mærke alle sammen. Haven var som en varm bageovn. Alt var blevet brændt til aske. Damen er borte, men babyen er der og er blevet til en glasbaby, kun øjnene er levende. De øjne bliver deres kompasøjne på deres videre færd. Det er pigen, der bliver klar over dette. Hun ved nogle gange om tingene, før de sker. Hun kan nemlig se billeder inde i sit hoved, og hun har set, at damen ønsker, de skal hjælpe hende mod ilden, som holder hende fanget.

Sidste gang de fór gennem Danmark, var det for at bekæmpe krystalmanden. Det ser ud, som om det denne gang er ildmanden, de skal i lag med.